

z in z nrg

tijdschrift over
zorg, ethiek en
levensbeschouwing

Thema:

ZORG: ALLEEN SAMEN!

- Harry Kunneman: behoefte aan moreel kapitaal
- Eric Borgman: samenleving is gemaakt van zorg
- Interview met Emile Lohman
- Op locatie: nachtopvang van het Leger des Heils

1

jaargang 14
april 2012

relief

CHRISTELIJKE VERENIGING VAN ZORGAANBIEDERS

En verder:

Zinnebeeld: over Sint Jeroen

Ethisch elftal: een stinkend zaakje?

De zorgrelatie in de Zorg Thuis

BIJZONDERE MANTELZORGERS WEINIG BETROKKEN BIJ ZORGVERLENING

Mantelzorgers van mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische problemen voelen zich niet betrokken bij de zorgverlening door professionals. Dat is een van de conclusies uit het SCP-rapport 'Bijzondere mantelzorg' dat in januari verscheen.

Voor het onderzoek werden 53 mantelzorgers geïnterviewd. Zij geven aan niet tevreden te zijn over de samenwerking met de professionele hulpverlening. De respondenten voelen zich niet erkend in hun deskundigheid als het gaat om de zorg voor hun naaste. De mantelzorgers waren uitgegaan van een partnerschap met zorgverleners, maar ervaren de situatie vooral als een machtsstrijd. De mantelzorgers gaven ook aan dat ondersteuning van de gemeente niet aansluit op hun behoeften. Het aanbod van de gemeenten is volgens hen vooral afgestemd op de mantelzorgers van ouderen. ■

WIJKVERPLEEGKUNDIGEN

De inzet van wijkverpleegkundigen is bijna de helft goedkoper dan verpleeghuiszorg. Bovendien is

GOEDE ZORG PRIJS

De Goede Zorg Prijs 2011 is gewonnen door Annemarie Spee en Toos Frijters, als verpleegkundigen werkzaam in hospice Breda, onderdeel van Careyn. De Goede Zorg Prijs, onderdeel van de landelijke Week van reflectie in de zorg en jeugdzorg, is een prijs voor uitvoerende professionals in de gezondheidszorg en jeugdzorg. Verpleegkundigen, verzorgenden en helpenden in de gezondheidszorg en uitvoerende professionals in de jeugdzorg zijn uitgenodigd om een casus te beschrijven en aan te geven wat voor hen het ethisch dilemma is geweest. De Goede Zorg Prijs is in het leven geroepen om professionals in de zorg en jeugdzorg enthousiast te maken voor reflectie en het bespreken van ethische dilemma's. Daarbij is de prijs bedoeld als stimulans voor zorginstellingen en jeugdzorgorganisaties om medewerkers structureel ruimte te bieden voor ethische reflectie. ■

de zorg beter op de cliënt afgestemd, groeit de arbeidstevredenheid en is er sprake van betere communicatie met andere zorgdisciplines. Dit blijkt uit onderzoek in opdracht van de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie (NPCF) en beroepsvereniging V&VN. Centraal in het onderzoek staan elf proeftuinen die vorig jaar onder de noemer 'Versterken van verpleging thuis' door de NPCF en V&VN zijn ingericht. In deze proeftuinen kregen wijkverpleegkundigen de ruimte om de indicatie los te laten en in plaats daarvan op basis van hun professionele blik samen met de betrokken ouderen

zelf de zorgvraag vast te stellen. Een opvallend resultaat van deze werkwijze is de verschuiving van intramurale zorg naar zorg thuis. Voor veel ouderen is thuis kunnen blijven wonen een belangrijk doel van de zorg, zo constateren de onderzoekers. Dit levert financiële voordelen op. Waar negen maanden verpleeghuiszorg in totaal bijna 60 duizend euro kosten, is dit ruim 33 duizend euro bij de proeftuin-benadering. De betrokken ouderen ervaren een hogere kwaliteit van zorg. Niet alleen hebben de wijkverpleegkundigen meer tijd en aandacht voor de lichamelijke, psychische en sociale beperkingen

ZORG INNOVATIE PRIJS 2012 'S HEEREN LOO ZORGGROEP

Jongeren met een licht verstandelijke beperking, die een periode op een crisisgroep verblijven, kunnen in de toekomst een interactief modern levensboek bijhouden: YouBook. Het project werd ontwikkeld door medewerkers van Kwadrant Middelrode van 's Heeren Loo Zorggroep en won de 's Heeren Loo Zorg Innovatie Prijs 2012. 's Heeren Loo Zorggroep wil met deze prijs medewerkers stimuleren om via innovatieve initiatieven de kwaliteit van het leven van mensen met een verstandelijke beperking te verbeteren.

YouBook is ontwikkeld voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) die een korte periode op een crisisgroep verblijven. Het is een interactief modern levensboek waarmee jongeren hun crisisperiode en opvattingen in kaart kunnen brengen. Zij ontwikkelen

met YouBook een tastbare herinnering waarmee ze thuis of op een nieuwe groep aan de slag kunnen. Het projectteam zal de prijs besteden aan het implementeren van YouBook. ■

en de samenhang daartussen, ook zijn zij een vast en laagdrempelig aanspreekpunt waarbij ouderen terecht kunnen met vragen over gezondheidsproblemen. ■

LEERSTOEL COMMUNICATIE

Sandra van Dulmen is per 1 januari 2012 benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Communicatie in de Gezondheidszorg' aan de Radboud Universiteit Nijmegen, faculteit der Medische Wetenschappen. De bijzondere leerstoel is ingesteld door het NIVEL.

In haar leeropdracht zal de wetenschappelijke onderbouwing van de zorgverlener-patiëntcommunicatie centraal staan. Zij doet hier al langere tijd onderzoek naar als programmaleider binnen het NIVEL. ■

TE WEINIG GELD

Bewoners van verzorgings- en verpleeghuizen met een laag inkomen hebben te weinig geld om van te leven. Dat heeft cliëntenorganisatie *LOC Zeggenschap in zorg* in februari aan de Tweede Kamer laten weten. Bewoners met een laag inkomen krijgen maandelijks € 290,00 waarvan zij onder andere aanvullende ziektekosten, het wassen van kleding, kapper en uitjes moeten betalen. Cliëntenraden melden steeds vaker bij LOC dat bewoners onvoldoende geld hebben om hun totale maandelijkse kosten te kunnen betalen. Laat staan dat zij nog iets 'extra's' kunnen doen. ■

CASUSBUNDEL ETHIEK

De Commissie Ethiek van Lunet Zorg (zorg en ondersteuning aan mensen met een beperking) heeft een casusbundel uitgegeven met de titel: 'Ethiek = onze zorg'. Met dit boekje wil de commissie inzicht geven in haar werkwijze en in de zaken die de afgelopen tijd zoal aan de orde zijn geweest. Er is een korte toelichting op het bespreken van een ethische vraag middels Moreel Beraad en vervolgens een tiental voorbeelden van besproken casuïstiek, bedoeld voor medewerkers om teamoverleg op gang te brengen en op het spoor te komen van ethische vragen in je eigen werk. ■

centrum palliatieve zorg. Als genezing niet meer mogelijk is, staan kwaliteit van leven en sterven voorop. IKNL biedt advies, richtlijnen en bij- en nascholing. Zorgverleners hebben nu een landelijk aanspreekpunt voor actuele en betrouwbare informatie over de behandeling van hun patiënten. ■

IKNL

EXPERTISECENTRUM PALLIATIEVE ZORG

IKNL (Integraal Kankercentrum Nederland) is door het ministerie van VWS aangewezen als landelijk expertise

ZORGVERNIEUWINGSPRIJS

Heeft u een vernieuwend idee dat het begrip tussen mensen vergroot - door ze elkaar te laten ontmoeten? En helpt die ontmoeting problemen aanpakken die gezondheid en welzijn van mensen beïnvloeden? Stuur dan uiterlijk 18 april 2012 uw idee in voor de nationale zorgvernieuwingsprijs. U maakt dan kans op € 75.000 euro om het idee uit te voeren. Lees meer over de prijs en het thema van dit jaar op www.nationalezorgvernieuwingsprijs.nl. Initiatiefnemers van de Nationale Zorgvernieuwingsprijs zijn ZonMw en VSBfonds. De prijs is bedoeld om het innovatief vermogen in de zorg- en welzijnssector te prikkelen. ■

gedicht

SAMEN

Samen-raakt-weer-in
Samen wordt weer herontdekt
Samen geeft meer zin

Samen doen
Samen nadenken
Samen stilstaan

Samen doe je meer
Samen maakt je creatiever
Samen doet meer

Samen stimuleert
Samen vernieuwt
Samen behoudt het goede

Samen zorgen
Samen overleggen
Samen organiseren

Ieders kracht
Ieders talent
Ieders inzet krijgt meer kansen.

Boven en onder horen elkaar weer beter
Bevorderen saamhorigheid

Niemand meer op de solotoer
Samen met behoud van ieders eigenheid
Samen wordt weer autonoom.

Nieuwe kansen voor zorg die zin geeft.

Marinus van den Berg

COLOFON

Zin in Zorg is een uitgave van Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders. Bij Reliëf zijn ca. 180 zorginstellingen aangesloten. De missie van Reliëf is om vanuit christelijke inspiratie invloed uit te oefenen op het maatschappelijk debat en de inhoud, uitvoering en organisatie van de zorg en aldus bij te dragen aan de essentie van zorg. Vanuit de missie richt *Zin in Zorg* zich op gezondheidszorg, ethiek en levensbeschouwing in hun onderlinge relaties. *Zin in Zorg* wordt uitgegeven in samenwerking met de Stichting Cupertino, die zich inzet voor aandacht voor ethiek en levensbeschouwing in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Zin in Zorg verschijnt viermaal per jaar.
issn: 1389-6490 / jaargang 14 / nummer 1

Abonnementen

Lidinstellingen van Reliëf ontvangen twee abonnementen; aanvullende abonnementen voor € 17,50 per jaar. Particulier abonnementen kosten € 26,75 per jaar. Losse nummers € 6,75 + porto. Advertentietarieven op aanvraag. Abonnementen kunnen ieder moment van het jaar ingaan. Opzeggingen moeten voor 1 december gedaan worden.

Redactie

Drs. Annemieke Beekers
Dr. Carlo Leget (voorzitter)
Dr. Frits Mertens
Drs. Cynthia Lieshout (eindredactie)
Drs. Thijs Tromp
Wilma Altena-Niehof

Redactieadres: Reliëf, t.a.v. Anjo Oppelaar,
Neckardreef 6, 3562 CN Utrecht

Redactieadviesraad

Drs. Abeltje Hoogenkamp
Drs. Agnes van Balkom
Dr. Frans Kamsteeg
Drs. Marthijn Laterveer
Prof. dr. Herman Meininger
Drs. Elly van Reij-Pieterse
Daniëlle van der Eerden-Vollebrecht

Grafisch ontwerp

Impulsar, Uitgeest

Uitgever

Uitgeverij Abdij van Berne

De redactie heeft getracht om alle recht-hebbers toestemming te vragen voor publicatie. Indien u meent gepasseerd te zijn, gelieve contact op te nemen met de redactie.

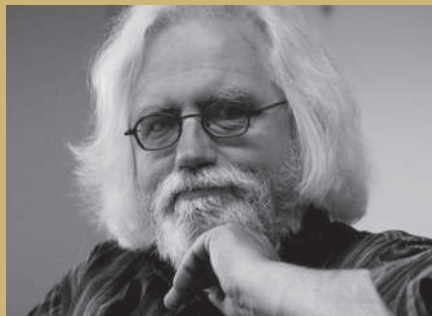
WWW.RELIEF.NL

6 DE KWESTIE

Behoeft aan moreel kapitaal
Harry Kunneman

8 DE VISIE

Onze samenleving is gemaakt van zorg
Eric Borgman

10 DOORGELICHT

Interview met Emile Lohman
Wout Huizing

12 OP LOCATIE

Helemaal geen zin in zorg!
Nachttopvang Leger des Heils
Rotterdam
Cynthia Lieshout

13 ZINNEBEELD

Volksdevotie
Frits Mertens

14 ETHISCH ELFTAL

Een stinkend zaakje?
Els Maeckelberghe en Thijs Tromp

15 PORTRET VAN DE ETHISCHE COMMISSIE VAN...

Dichterbij

16 GELEZEN

In andermans handen.
Over flow en grenzen in de zorg.
Besproken door Eric Corsius

18 DE ZORGRELATIE

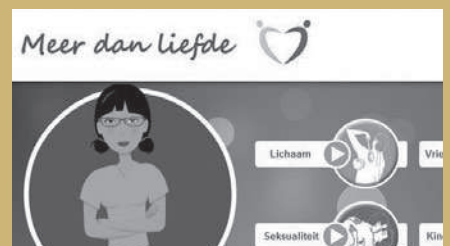
De relatie tussen Sandra Schalkers
en de heer Mensonides

19 GESPREK MET JACKY

Verhuizen

20 REPORTAGE

Meer dan liefde
Over vriendschap, liefde
en seksualiteit voor mensen
met een beperking
Willem Cranen

22 VERENIGINGSNIEUWS

23 COLUMN VAN DE DIRECTEUR

We leven in een tijd van verschuivingen, zo lijkt het. Oude verbanden en vanzelfsprekendheden verdwijnen en de grote vraag is: wat komt ervoor in de plaats? Twee ingrijpende verschuivingen vinden naar mijn idee de laatste jaren versneld plaats in de kerk en de zorg. De kerk was van oudsher een plaats van geloof, houvast en inspiratie. Ieder jaar haken er echter meer mensen af. Omdat ze boos zijn, teleurgesteld of merken dat ze geen aansluiting meer vinden. Het lukt mijn eigen generatie (de veertigers) nauwelijks nog het geloof door te geven aan onze kinderen. Maar ook in de zorg zien we mensen afhaken. De zorg lijkt sinds een paar jaar meer en meer een bedrijf te worden. Logica's uit andere sectoren van de samenleving zorgen ervoor dat er minder tijd en meer stress is op de werkvloer. Beide verschuivingen raken aan de onzichtbare binnenkant van onze samenleving waardoor de zaak bijeen gehouden wordt. Noem het bezieling. Zoals de ziel het lichaam bijeenhoudt - een ontzield lichaam valt uit elkaar - zo helpen de ziel van geloofsgemeenschap en zorg ieder op hun eigen manier de samenleving bijeen te houden. Bezieling is kracht, liefde, perspectief, warmte. Waar bezieling ontbreekt heerst angst, beheersing, controle, op safe spelen. Dat is zorgelijk, want een ontzieldde samenleving valt uiteen.

En toch ben ik niet somber. Want net zoals uit schijnbaar dode takken de komende weken weer nieuw leven naar buiten zal breken, zijn er - voor wie goed oplet - ook in onze tijd nieuwe ontwikkelingen te ontdekken. Nieuwe ontwikkelingen waarvoor nieuwe verbindingen gelegd worden. Dat kan ook bijna niet anders. Want waar zorg is, zijn verbindingen en daar is betekenis en zin. Het leven is zo sterk en creatief dat geen regime het kan smoren.

Misschien zijn we toe aan een nieuwe manier van kijken. Niet naar de kerk en de zorg als plaatsen waar de samenleving inspiratie en humanisering van kan verwachten, maar naar de samenleving als plaats waar mensen voor elkaar zorgen en creatief zoeken naar meer humanisering. Een nieuwe lente... Zorg: alleen samen. Op het jaarcongres van Reliëf van 9 maart jl. is alle aandacht gegaan naar die verschuivingen. Rode draad waren steeds weer de verbindingen die mensen aan willen gaan. Ik nodig u in dit nummer uit om mee naar buiten te gaan, de samenleving in, op zoek naar nieuwe vormen van zorg en bezieling. Nieuwe vormen van zin in zorg. ■

Carlo Leget

column

VERSCHUIVENDE VERANTWOORDELIJKHEDEN, SPANNENDE TIJDEN

Het thema van dit congresnummer is goed gekozen: "Verschuivende verantwoordelijkheden in de samenleving". We zien dat op allerlei fronten gebeuren: de zorg bevindt zich in een overgangsfase, iedereen in de zorg pakt zijn/haar rol, oude vanzelfsprekendheden zijn op losse schroeven komen te staan en intussen wacht iedereen met spanning af wat voor nieuwe maatregelen er - ongetwijfeld óók in de zorg - zullen voortvloeien uit de Haagse besprekingen naar aanleiding van de jongste CPB-cijfers.

Dit alles maakt de situatie voor veel mensen spannend en onzeker. En terwijl iedereen zich realiseert dat de zorgkosten niet eindeloos kunnen blijven groeien, en zeker niet in het huidige tempo, zijn alle betrokkenen natuurlijk eerst en vooral bezorgd over wat dit voor de eigen situatie gaat betekenen. Logisch! Als er één ding duidelijk is geworden, dan is het wel dat de tijd voorbij is

waarin we konden doen alsof er in de zorg geen grenzen aan de groei zijn. En natuurlijk: als je te maken krijgt met hoge ziektekosten dan is het een groot goed dat deze kosten vergoed worden. Daar staat tegenover dat wie - op dit moment... - geen bijzondere ziektekosten heeft, niet blij is met de alsmaar toenemende zorgkosten en dus een steeds hogere premie voor zijn zorgverzekering.

De inhoud van het pakket is het resultaat van keuzes van de wetgever, de politiek. En hoe we het wendend of keren: gegeven de financieel-economische situatie zullen er keuzes moeten worden gemaakt. En die keuzes worden altijd ergens gevoeld. De uitdaging waar we met elkaar voor staan is om ook als er bezuinigd moet worden (of liever: juist als er bezuinigd moet worden!) de uitgangspunten van ons zorgstelsel scherp in het vizier te houden: kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg

voor iedereen, met een financiering op basis van solidariteit tussen hoge en lage inkomens, tussen jong en oud, tussen gezond en ziek.

Ja, verantwoordelijkheden zijn aan het verschuiven en zullen verschuiven. Niet alles kan in de zorg bij het oude blijven. Juist om onze zorg voor iedereen bereikbaar en betaalbaar te houden, zal er soms 'nee' verkocht moeten worden. Selectieve inkoop van ziekenhuiszorg is daar een voorbeeld van, óók met het oog op de kwaliteit. Dat kan vervelend zijn, maar is uiteindelijk wel in het belang van alle verzekerden.

En dus: ook na 'verschuivende verantwoordelijkheden' blijft het motto: "Zorg: alleen samen!" ■

André Rouvoet

Voorzitter van Zorgverzekeraars Nederland